

Ontheffing voor onthoornen in de toekomst niet langer vanzelfsprekend

Gehoornnd vee vraagt ruimte en overzicht

Onthoornen is in de biologisch dynamische landbouw niet toegestaan, in de biologische landbouw in principe ook niet, maar er wordt tot nu toe altijd ontheffing verleend. In de toekomst zal dat waarschijnlijk niet meer het geval zijn.

TEKST GIDI SMOLDERS | FOTO EDDY TEENSTRA, WAGENINGEN UR

Koeien met hoorns stralen natuurlijkheid uit, hun integriteit is onaangetast. Ze kunnen hun natuurlijke gedrag vertonen bij het bepalen van de rangorde in de koppel. Om verwondingen van koppelgenoten daarbij te voorkomen is ruimte en overzicht nodig. Met in de stal zo min mogelijk situaties waarin competitie ontstaat. Een mogelijkheid om niet te onthoornen en toch ongehoornnd vee te hebben, is te fokken met genetisch ongehoornde stieren. In enkele runderrassen is die eigenschap van nature aanwezig, in andere rassen wordt het er door kruisen ingebracht.

Meer beschadigingen

Gehoornde koeien gedragen zich anders dan onthoornde koeien. De hoger in rang staande koeien krijgen meer respect en de lager in rang staande koeien zijn voortdurend attent om ruimte te maken. Als die ruimte er is en als er goed zicht is op de koppelgenoten, heeft dat verder geen nadelige gevolgen. Is die ruimte en/of het overzicht er niet, dan kunnen koeien flinke beschadigingen op-

lopen omdat ze niet tijdig plaats kunnen maken voor ranghogere koeien. In onderzoek met gehoornde en onthoornde koppels koeien blijkt dat het aantal beschadigingen aan achterhand, schouders en romp in gehoornde veestapels aanzienlijk groter is dan in onthoornde veestapels (zie tabel 1). Gehoornde koeien in een ligboxenstal hebben 7 keer meer beschadigingen dan onthoornde koeien in een ligboxenstal. Het grootste deel daarvan zijn kale plekken maar ook het aantal wonden (hoofdzakelijk schrammen) is 5 keer zo groot. Gehoornde koeien in een potstal hebben ongeveer de helft van de beschadigingen van gehoornde koeien in een ligboxenstal, maar nog steeds veel meer dan onthoornde koeien. In gehoornde koppels komen ook meer beschadigingen aan de vulva en meer bloeduikers voor dan in onthoornde koppels koeien

Minder contact

Gehoornde koeien raken elkaar veel minder dan onthoornde koeien (zie figuur 1). Confrontaties zijn pijnlijker en daardoor

is er meer respect voor ranghogere dieren. Stoten met de kop en verplaatsen doordat een koe met de kop geraakt wordt, komt bij gehoornde koeien minder voor dan bij onthoornde koeien en het minst in een potstal; koeien gaan al aan de kant voordat ze geraakt worden door gehoornde koppelgenoten. Ook als er contact is bij gehoornd vee, leidt dat eerder tot het aan de kant gaan (verplaatsen) dan bij ongehoornde koeien. Het opjagen van liggende koeien komt bij gehoornde koeien echter veel meer voor dan bij onthoornde koeien. Liggende koeien zijn mogelijk minder alert en maken pas plaats als ze gepord worden. Anderzijds blijven onthoornde koeien, ook als ze gestoten worden door koppelgenoten, toch liggen omdat het minder pijnlijk is.

Inrichting stal en management

Hoewel de potstal diervriendelijker is dan de ligboxenstal, wat tot uiting komt in minder beschadigingen aan de hakken en de knieën (zie tabel 2) en o.a. ook het sneller gaan liggen van koeien, is ook de potstal niet per

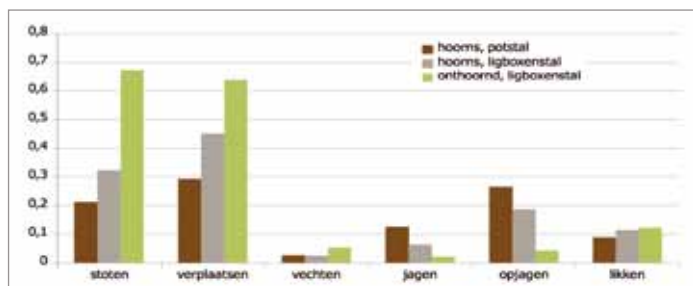

definitie geschikt voor het houden van gehoord vee.

Behalve de stal zelf, heeft de inrichting van de stal en het management van de veehouder grote invloed op het aantal beschadigingen door hoorns. Alle plekken waar concurrentie bestaat en elke wisseling in de samenstelling van de koppel zijn potentiële risico's voor gehoord veestapels. Het karakter van de koeien en de vorm van de hoorns is mede bepalend voor het aantal beschadigingen. Bij rustige rassen en rassen met geborgen hoorns is de kans op beschadigingen kleiner dan bij agressievere rassen met vooruitstekende hoorns. Onrust in de koppel is te beperken door:

- Overzichtelijke ruimte zonder dode hoeken en ruime doorgangen
- Aan gehoorde koeien aangepast voerhek
- Voorraadvoeding met overal dezelfde kwaliteit voer
- Ruimte aan het voerhek zodat alle koeien tegelijk kunnen vreten
- Afgeschermd krachtvoerboxen met uitgang aan de voorkant
- Voldoende en gespreide drinkwatervoorziening
- Voldoende ligplaatsen en van dezelfde kwaliteit

Figuur 1.
Aantal contacten per koe per uur

- Uitnodigende ingang naar melkstal zonder haakse hoeken
- Zo min mogelijk wisselingen in de koppel
- Laten wennen van nieuwe dieren aan de koppel
- Toevoegen nieuwe dier in groepjes en liefst in weide
- Rustig met dieren omgaan en lastposten tot de orde roepen

Onthoornde koeien fokken

Als onthoornen niet meer toegestaan is en er geen mogelijkheid is de stal geschikt te maken voor gehoord vee blijft er de mogelijkheid om een hoornloze veestapel te fokken. In enkele runderrassen komt hoornloosheid van nature voor. Door het inkruisen van deze eigenschap zijn er nu bij veel rassen genetisch hoornloze stieren beschikbaar. Omdat hoornloosheid dominant is, krijgen nakomelingen van genetisch zuiver hoornloze stieren geen hoorns. Na enkele generaties kan op deze manier een hoornloze veestapel

opgebouwd worden. Genetisch hoornloze stieren hebben in de nabije toekomst voor productiekenmerken dezelfde fokwaarden als gehoorde stieren van hetzelfde ras en de kans op inteelt wordt niet groter. Het fokken van genetisch hoornloos vee is het aanpassen van het vee aan de omstandigheden op het bedrijf. De vraag is of dat in principe anders is dan het fokken van koeien met een hogere productie, hogere gehalten, betere zelfredzaamheid en een langere levensduur zoals dat al jaren wordt toegepast en waarvoor ook buitenlandse rassen gebruikt worden. Voordeel is dat er geen ingreep meer nodig is om de hoorns te verwijderen. Nog niet duidelijk is hoe genetisch hoornloze koeien zich gedragen en of er andere nadelen mee verbonden zijn. Hoornloos vee heeft bij consumenten van biologisch(-dynamisch) zuivel en vlees (nog) niet het imago van natuurlijkheid. ■

Gidi Smolders werkt bij Livestock Research Wageningen UR

Tabel 1. Aantal beschadigingen aan achterhand, schouders en romp per koe bij gehoorde en onthoorde veestapels in potstal en ligboxenstal

Type beschadiging	Aantal stallen	Kaal	Wond	Zwelling	Totaal
Gehoord, potstal	7	12.9	2.1	0.4	15.4
Gehoord, ligboxenstal	10	23.5	3.2	0.5	27.2
Onthoord, ligboxenstal	19	2.6	0.5	0.5	3.7

Tabel 2. Aantal beschadigingen aan hakken en knieën per koe bij gehoorde en onthoorde veestapels in potstal en ligboxenstal

Type beschadiging	Aantal stallen	Kaal	Wond	Zwelling	Totaal
Gehoord, potstal	7	0.2	0.0	0.1	0.3
Gehoord, ligboxenstal	10	1.6	0.2	0.4	2.2
Onthoord, ligboxenstal	19	2.3	0.4	0.3	2.9

